



Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

8. september 2022 *

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – realkreditaftaler – virkningerne af, at et kontraktvilkår findes urimeligt – forældelse – effektivitetsprincippet«

I de forenede sager C-80/21 – C-82/21,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście, Polen) ved afgørelse af 13. oktober (C-82/21) og 27. oktober 2020 (C-80/21 og C-81/21), indgået til Domstolen den 8. februar (C-80/21) og den 9. februar 2021 (C-81/21 og C-82/21), i sagerne

E.K.,

S.K.

mod

D.B.P. (C-80/21),

og

B.S.,

W.S.

mod

M. (C-81/21),

og

B.S.,

Ł.S.

mod

* Processprog: polsk.

M. (C-82/21),

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, S. Rodin (refererende dommer), og dommerne J.-C. Bonichot og O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. marts 2022,

efter at der er afgivet indlæg af:

- E.K. og S.K. ved advokat M. Jusypenko,
- D.B.P. ved radcowie prawni S. Dudzik, M. Kruk-Nieznańska, T. Spyra, A. Wróbel og A. Zapala,
- B.S. og W.S. ved advokat J. Wędrychowska,
- B.S. og Ł.S. ved radca prawny M. Skrobacki,
- M. ved advokat A. Beneturski, radcowie prawni A. Cudna-Wagner og P. Gasińska, advokat B. Miaskiewicz samt radca prawny J. Wolak,
- den polske regering ved B. Majczyna og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- den finske regering ved H. Leppo, som befuldmægtiget,
- den spanske regering ved A. Ballesteros Panizo, A. Gavela Llopis og J. Ruiz Sánchez, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García, M. Siekierzyńska og A. Szmytkowska, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

- 2 Disse anmodninger er blevet indgivet i forbindelse med tre tvister, den første mellem E.K. og S.K. mod D.B.P. (sag C-80/21), den anden mellem B.S. og W.S. mod M. (sag C-81/21) og den tredje mellem B.S. og Ł.S. mod M. (sag C-82/21), vedrørende de førstnævntes påstand i deres egenskab af forbrugere om tilsidesættelse af de kreditaftaler, der er indgået med bankerne D.B.P. og M., med den begrundelse, at disse aftaler indeholder urimelige vilkår.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

- 4 Direktivets artikel 7, stk. 1, fastsætter:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

Den civile lovbog

- 5 Artikel 5 i kodeks cywilny (den civile lovbog) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagerne (herefter »den civile lovbog«), bestemmer:

»En rettighed kan ikke udøves i strid med dens sociale og økonomiske formål eller med samfundslivets principper. En sådan handling eller undladelse fra rettighedshaverens side anses ikke for at være en gennemførelse af denne rettighed og er ikke omfattet af en beskyttelse.«

- 6 Artikel 58 i den civile lovbog fastsætter:

»1. En retshandel, som er i strid med loven eller har til hensigt at omgå loven, er ugyldig, medmindre en særlig bestemmelse foreskriver en anden retsvirkning, og navnlig at der i stedet for retshandelens ugyldige bestemmelser indtræder tilsvarende lovbestemmelser.

2. En retshandel, som er i strid med samfundslivets principper, er ugyldig.

3. Såfremt kun en del af en retshandel er ramt af ugyldighed, er retshandelen gyldig for så vidt angår den øvrige del, medmindre omstændigheder taler for, at retshandelen ikke havde været foretaget uden de ugyldige bestemmelser.«

7 Denne lovbogs artikel 65 har følgende ordlyd:

»1. Viljeserklæringen skal fortolkes i overensstemmelse med samfundslivets principper og sædvane under hensyntagen til de omstændigheder, hvorunder den er blevet udtrykt.

2. Ved undersøgelsen af kontrakterne skal der lægges vægt på parternes fælles hensigt og kontraktens formål snarere end på kontraktens ordlyd.«

8 Den nævnte lovbogs artikel 117, stk. 1 og 2, har følgende ordlyd:

»1. Med forbehold af de i loven fastsatte undtagelser forældes formuefordringer.

2. Efter forældelsesfristens udløb kan den, som har krav på en ydelse, søge fyldestgørelse heraf, medmindre denne har givet afkald på at kunne gøre forældelse gældende. Afkald på at kunne gøre forældelse gældende, der er givet før fristens udløb, er imidlertid ugyldigt.«

9 Den samme lovbogs artikel 118 fastsætter følgende:

»Medmindre andet er fastsat i en særbestemmelse, udgør forældelsesfristen seks år og – for så vidt angår krav om periodiske betalinger samt krav i forbindelse med virksomhedsdrift – tre år. Forældelsesfristen udløber dog på kalenderårets sidste dag, medmindre forældelsesfristen er kortere end to år.«

10 Artikel 118 i den civile lovbog i den affattelse, der var gældende indtil den 8. juli 2018, havde følgende ordlyd:

»Medmindre andet er fastsat i en særbestemmelse, udgør forældelsesfristen ti år og – for så vidt angår krav om periodiske betalinger samt krav i forbindelse med virksomhedsdrift – tre år.«

11 Denne lovbogs artikel 120, stk. 1, bestemmer:

»Forældelsesfristen begynder at løbe fra den dag, hvor kravet er forfaldent. Hvis tidspunktet for, hvornår kravet er forfaldent, er betinget af, at indehaveren foretager en handling, begynder fristen at løbe fra det tidspunkt, hvor kravet er forfaldent, såfremt indehaveren havde handlet hurtigst muligt.«

12 Den nævnte lovbogs artikel 123, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Forældelsesfristen afbrydes: 1) ved enhver handling ved en domstol eller et andet organ, der er udpeget til at behandle sager eller fuldbyrde krav af en given type eller for en voldgiftsret, direkte foretaget for at håndhæve, fastslå, søge fyldestgørelse af eller sikre et krav; 2) ved anerkendelse af kravet af den person, som kravet er anlagt mod; 3) ved indledning af mægling.«

13 Den samme lovbogs artikel 358, stk. 1-3, har følgende ordlyd:

»1. I de tilfælde, hvor forpligtelsens genstand er et beløb i fremmed valuta, kan debitor opfylde forpligtelsen i polsk valuta, medmindre en lov, en retsafgørelse, der danner grundlag for fuldbyrdelsen, eller en retshandel stiller krav om opfyldelse alene i fremmed valuta.

2. Værdien af en fremmed valuta bestemmes i henhold til den gennemsnitlige valutakurs, der er meddelt af Polens nationalbank på forfaldstidspunktet for kravet, medmindre andet følger af en lov, en retsafgørelse, der danner grundlag for fuldbyrdelsen, eller en retshandel.

3. Misligholder debitor betalingen, kan kreditor kræve opfyldelse af kravet i polsk valuta til den gennemsnitlige valutakurs, der er meddelt af Polens nationalbank på den dag, hvor betalingen sker.«

- 14 Artikel 358, stk. 1, i den civile lovbog i den affattelse, der var gældende indtil den 23. januar 2009, fastsatte:

»Med forbehold for de undtagelser, der er fastsat i loven, kan pengeforpligtelser på Republikken Polens område kun betales i polsk valuta.«

- 15 Denne lovbogs artikel 385¹ har følgende ordlyd:

»1. Bestemmelser i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.

2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver kontrakten i øvrigt bindende for parterne.

3. Kontraktvilkår i en forbrugeraftale er ikke individuelt forhandlet, såfremt forbrugeren ikke har haft en reel indflydelse på disses indhold. Dette gælder navnlig for kontraktvilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

4. Bevisbyrden for, at kontraktvilkår er blevet individuelt forhandlet, hviler på den part, der påberåber sig dette.«

- 16 Den nævnte lovbogs artikel 385² har følgende ordlyd:

»Det afgørende for prøvelsen af, om et kontraktvilkår er foreneligt med god moral, er tidspunktet for kontraktens indgåelse under hensyntagen til kontraktens indhold, omstændighederne ved indgåelsen af kontrakten samt de øvrige kontrakter, der er forbundet med kontrakten.«

- 17 Den samme civile lovbogs artikel 405 er affattet som følger:

»Enhver, der ubegrundet har opnået en formuefordel på en andens bekostning, er forpligtet til at tilbagelevere fordelen i form af naturalier og, hvis dette ikke er muligt, at tilbagebetale værdien heraf.«

- 18 Den civile lovbogs artikel 410 har følgende ordlyd:

»1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder særligt anvendelse på uberettigede ydelser.

2. En ydelse er uberettiget, hvis den, som har opfyldt ydelsen, slet ikke var forpligtet hertil eller ikke var forpligtet over for den person, som opfyldelsen skete til, eller hvis grundlaget for ydelsen er bortfaldet, eller hvis det tilsigtede formål med ydelsen ikke er blevet opnået, eller hvis den retshandel, der lå til grund for ydelsen, var ugyldig og ikke blev gyldig, efter ydelsens opfyldelse.«

- 19 Denne lovebogs artikel 442¹, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Retten til erstatning for skade som følge af en ulovlig handling forældes efter udløbet af tre år fra tidspunktet, hvor skadelidte har fået kendskab til eller med den fornødne agtpågivenhed burde have fået kendskab til skaden og den erstatningspligtige person. Denne periode må dog ikke være længere end ti år fra det tidspunkt, hvor begivenheden, der forårsagede skaden, opstod.«

- 20 Den nævnte lovebogs artikel 442¹, stk. 1, i den affattelse, der var gældende indtil den 26. juni 2017, fastsatte:

»Retten til erstatning for skade som følge af en ulovlig handling forældes efter udløbet af tre år fra tidspunktet, hvor skadelidte har fået kendskab til skaden og den erstatningspligtige person. Denne periode må dog ikke være længere end ti år fra det tidspunkt, hvor begivenheden, der forårsagede skaden, opstod.«

Bankloven

- 21 Artikel 69, stk. 1, i ustawa prawo bankowe (bankloven) af 29. august 1997 (Dz. U. 1997, nr. 140, pos. 939), i den affattelse, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagerne, har følgende ordlyd:

»Ved kreditaftalen forpligter banken sig til for låntageren i den i aftalen bestemte tidsperiode at stille et kontant beløb, der er beregnet til et bestemt formål, til rådighed, og låntageren forpligter sig til at anvende midlerne i overensstemmelse med vilkår, der er præciseret i aftalen, tilbagebetale lånet med renter på de fastsatte forfaldsdatoer og betale gebyrer for det ydede lån.«

- 22 Banklovens artikel 69, stk. 2, i den affattelse, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagerne, fastsætter:

»Kreditaftalen skal indgås i skriftlig form og særligt angive: 1) aftalens parter, 2) lånets hovedstol og valuta, 3) lånets formål, 4) vilkår og frister for tilbagebetaling af lånet, 5) lånets rentesats og betingelser for dens ændring, 6) sikkerhed for tilbagebetaling af lånet, 7) omfanget af bankens kontrolbeføjelser for så vidt angår lånanvendelse og -tilbagebetaling, 8) tidspunktet og måden for udbetaling af lånet til låntageren, 9) størrelsen af gebyrer, såfremt de er aftalt, 10) betingelserne for foretagelse af ændringer og opsigelse af aftalen.«

Twisterne i hovedsagerne, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

Sag C-80/21

- 23 E.K. og S.K. er forbrugere, som i 2006 og 2008 indgik fire aftaler om lån med pant i fast ejendom med D.B.P., der er en bank, med det formål at finansiere anskaffelsesomkostningerne for fire boliger i Polen. En af disse aftaler, der blev indgået den 8. juli 2008, og som var optaget i schweiziske franc (CHF), vedrørte et beløb på 103 260 CHF (ca. 100 561 EUR) og skulle tilbagebetales i 360 måneder, dvs. indtil den 4. august 2038 (herefter »aftalen i sag C-80/21«). Der var tale om et lån med variabel rentesats, hvis oprindelige årlige rentesats var på 3,80%. Lånet skulle tilbagebetales med faste månedlige afdrag.

- 24 Ved denne lejlighed accepterede E.K. og S.K. de »Lånebetingelser«, der regulerer udbetalingen og tilbagebetalingen af lånet, og som indeholder vilkårene vedrørende betalingsmåden og nærmere bestemt omregningen til schweiziske franc.
- 25 I henhold til de nævnte vilkår skal lånebeløbet for det første udbetales i polske zloty (PLN), og for at omregne lånebeløbet anvender banken købskursen på schweiziske franc offentliggjort i D.B.P.s »Tabel over købs- og salgskurser« på dagen for udbetaling af lånet eller det månedlige afdrag. For det andet kan lånet ligeledes udbetales i schweiziske franc eller en anden valuta med bankens samtykke. For det tredje kan banken i tilfælde af låntagerens manglende overholdelse af betingelserne for lånet eller kreditværdigheden opsige aftalen eller nedsætte det ydede lånebeløb, hvis det ikke er blevet udbetalt i sin helhed. For det fjerde sker tilbagebetalingen af lånet ved til fordel for banken at debitere låntagerens konto et beløb i polske zloty, svarende til det aktuelle afdrag i schweiziske franc, forfalden gæld og bankens øvrige tilgodehavender optaget i schweiziske franc, beregnet ved anvendelse af salgskursen på schweiziske franc offentliggjort i »Tabel over købs- og salgskurser« gældende i banken to hverdage forud for forfaldsdatoen for betaling af hvert afdrag.
- 26 I forbindelse med indgåelsen af aftalen i sag C-80/21 kontaktede E.K. og S.K. banken ved hjælp af digitale kommunikationsværktøjer, og det var E.K.s og S.K.s fuldmagtshavere, der på disses vegne underskrev de fleste dokumenter vedrørende lånet, uden at nogen af bestemmelserne i denne aftale blev forhandlet med D.B.P. E.K. og S.K. anmodede D.B.P. om at få tilsendt et aftaleudkast med henblik på underskrivelse af aftalen via mail, men disse anmodninger blev ikke besvaret, således at aftalen i sag C-80/21 blev underskrevet på vegne af E.K. og S.K.
- 27 Idet de fandt, at aftalen i sag C-80/21 indeholdt urimelige vilkår, har E.K. og S.K. anlagt sag ved Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście, Polen) med påstand om, at D.B.P. tilpligtes at betale E.K. og S.K. et beløb på 26 274,90 PLN (ca. 5 716 EUR) med tillæg af lovbestemte morarenter fra den 30. juli 2018, og indtil betaling sker.
- 28 Under sagens behandling for den forelæggende ret blev E.K. og S.K. orienteret om følgerne af rettens eventuelle erklæring af aftalen i sag C-80/21 som ugyldig. E.K. og S.K. erklærede sig indforstået med de retlige og finansielle konsekvenser af denne aftales ugyldighed, accepterede disse og meddelte deres samtykke til, at den forelæggende ret erklærede aftalen ugyldig.
- 29 Den forelæggende ret har henvist til, at det næsten konsekvent fremgår af polsk retspraksis, at omregningsklausuler, bl.a. dem, der vedrører en låntagers mulighed for at tilbagebetale lånet i schweiziske franc eller i en anden valuta med bankens samtykke (herefter »konverteringsklausulerne«), er ulovlige. Ikke desto mindre er hovedparten af de nationale retter af den opfattelse, at konverteringsklausuler kun er delvist urimelige, navnlig i det omfang disse sidstnævnte klausuler gør udbetalingen og tilbagebetalingen af lånet i schweiziske franc betinget af bankens udtrykkelige samtykke, og banken, når først de er erklæret ugyldige, ikke gør det umuligt at opfylde aftalen.
- 30 Den forelæggende ret har for det første anført, at retspraksis, hvorefter det er muligt at ophæve den del af konverteringsklausulerne, hvorefter udbetalingen og tilbagebetalingen af lånet kun kan foretages i schweiziske franc med bankens samtykke, således at låntageren får mulighed for at gennemføre disse transaktioner i schweiziske franc uden denne forudgående tilladelse, medfører en ændring af indholdet af et urimeligt vilkår, hvilket er i strid med Domstolens praksis.

- 31 Den forelæggende ret har endvidere anført, at en sådan praksis dels svækker den afskrækkende virkning, der følger af tilsidesættelsen af et urimeligt vilkår, idet den erhvervsdrivende i tilfælde af indsættelse af sådanne vilkår opnår sikkerhed for, at den nationale ret i yderste fald tilpasser vilkårene således, at aftalens gennemførelse opretholdes uden nogen som helst negative virkninger for den erhvervsdrivende. Dels sikrer den ikke beskyttelsen af forbrugerne, som på grundlag af aftalens indhold vil være overbeviste om, at de er forpligtede til kun at afdrage i polske zloty, medmindre banken udtrykkeligt har givet samtykke til tilbagebetaling af lånet i schweiziske franc, indtil en national ret har truffet afgørelse om det modsatte.
- 32 For det andet har den forelæggende ret under henvisning til opfattelsen hos Sąd Najwyższy (øverste domstol, Polen) ligeledes henvist til national retspraksis, hvorefter når kun visse vilkår i en kontrakt er urimelige og dermed ikke bindende for forbrugeren, er en tilsidesættelse af disse vilkår ikke til hinder for, at aftalens andre vilkår tilpasses således, at aftalen i sidste ende kan gennemføres. Den nationale ret skal nærmere bestemt fortolke parternes viljeserklæringer og indledningsvis fastslå, at lånebeløbet ikke blev fastsat i schweiziske franc, men i polske zloty. Denne retspraksis, som i det væsentlige er baseret på artikel 65, stk. 2, i den civile lovbog, kan imidlertid efter den forelæggende rets opfattelse være i strid med artikel 6 og 7 i direktiv 93/13. I en situation, hvor forbrugeren accepterede aftalens ugyldighed, ville en sådan national praksis nemlig bl.a. stride imod forbuddet mod, at en ret foretager ændringer i en aftale i et andet omfang end en erklæring af urimelige aftalevilkår som ugyldige.
- 33 For det tredje har den forelæggende ret, for så vidt som E.K. og S.K. har accepteret, at aftalen i sag C-80/21 erklæres ugyldig, overvejet en tredje løsning. I første række er den nationale ret af den opfattelse, at konverteringsklausulerne i deres helhed er urimelige aftalevilkår, som ikke er bindende for parterne, og uden hvilke aftalen ikke længere kan opretholdes. I anden række vil denne ret altså kunne konstatere, at en sådan aftale, som ikke indeholder de nødvendige bestemmelser om afdragsvilkår, og den måde, hvorpå lånyderen stiller lånet til rådighed for låntageren, er i strid med loven og dermed ugyldig, hvorfor samtlige de ydelser, som er blevet erlagt i kraft af aftalen, vil være uberettigede, som burde tilbageleveres. Den forelæggende ret har imidlertid påpeget, at en sådan løsning ville være i strid med de nationale retters fortolkning af de relevante nationale bestemmelser.
- 34 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- » 1) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvorefter en ret ikke erklærer et aftalevilkår urimeligt i dets helhed, men alene den del, der gør vilkåret urimeligt, hvilket medfører, at vilkåret forbliver delvis bindende?
- 2) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvorefter en ret, når denne har fastslået, at et aftalevilkår, uden hvilket aftalen ikke kan forblive bindende, er urimeligt, kan tilpasse den tilbageværende del af aftalen ved hjælp af fortolkning af parternes viljeserklæringer med det formål at forhindre, at aftalen, som er gunstig for forbrugeren, bliver ugyldig?«

Sag C-81/21

- 35 Den 3. februar 2009 indgik to forbrugere, B.S. og W.S., en låneaftale beregnet til privatpersoner med pant i fast ejendom på 340 000 PLN (ca. 73 971 EUR) med en bank, M., som blev knyttet til schweiziske franc, med henblik på erhvervelse af en bolig (herefter »aftalen i sag C-81/21«). Lånets løbetid var på 360 måneder, dvs. fra den 3. februar 2009 til den 12. februar 2039, og skulle tilbagebetales med faste månedlige afdrag. Der var tale om et lån med en variabel rentesats. De månedlige afdrag skulle betales i polske zloty efter deres konvertering til salgskursen offentliggjort i bankens »Tabel over købs- og salgskurser«. Førtidig tilbagebetaling af hele lånet eller af et månedligt afdrag samt tilbagebetaling af et beløb, der var højere end et månedligt afdrag, medførte en konvertering af det beløb, der skulle tilbagebetales, til den salgskurs på schweiziske franc offentliggjort i bankens »Tabel over købs- og salgskurser«, som var gældende på datoen og tidspunktet for tilbagebetalingen.
- 36 Den 18. februar 2012 indgik parterne en tillægsaftale til aftalen i sag C-81/21, som gjorde det muligt for B.S. og W.S. at tilbagebetale de månedlige låneafdrag direkte i schweiziske franc.
- 37 Idet de fandt, at aftalen i sag C-81/21 indeholdt urimelige kontraktvilkår, har disse sidstnævnte den 23. juli 2020 anlagt sag ved Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście) med påstand om, at M. tilpligtes at betale dem et beløb på 37 866,11 PLN (ca. 8 238 EUR) og på 5 358,10 EUR CHF (ca. 5 215 EUR) med tillæg af lovbestemte morarenter og det for meget betalte afdrag på hovedstolen og låneforsikringspræmien.
- 38 Fra den 1. juni 2010 til den 12. januar 2020 betalte B.S. og W.S. et beløb svarende til 219 169,44 PLN (ca. 47 683 EUR) til M. som tilbagebetaling af lånet. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at såfremt det antages, at visse aftalevilkår i sag C-81/21 ikke er bindende for B.S. og W.S., mens aftalens øvrige bestemmelser fortsat finder anvendelse, ville det samlede beløb for de betalinger, der blev foretaget i denne periode, have været på mindre end 43 749,97 PLN (ca. 9 518 EUR). Hvis den vekselkurs, der blev anvendt på tilbagebetalingen, var den gennemsnitlige kurs for Polens nationalbank i stedet for den af M. anvendte, ville B.S. og W.S. desuden have betalt 2 813,45 PLN (ca. 611 EUR) og 2 369,79 CHF (ca. 2 306 EUR) mindre i forhold til summen af de faktisk betalte månedlige afdrag i denne periode.
- 39 Den forelæggende ret har præciseret, at det følger af en i det store hele fast polsk retspraksis, at konverteringsklausuler, der stammer fra standardkontrakter, og som derfor ikke har været genstand for en individuel forhandling, anses for ulovlige på grundlag af den civile lovbogs artikel 385, stk. 1. Ikke desto mindre vedrører den tvist, der er indbragt for den, konsekvenserne af en sådan konstatering.
- 40 Hvad dette angår har den forelæggende ret bemærket, at tidligere national retspraksis ofte har fundet, at den omstændighed, at konverteringsklausulerne ikke finder anvendelse i forhold til forbrugeren, alene har til følge, at kapitalen og de månedlige afdrag konverteres på grundlag af en anden vekselkurs end vekselkursen hos den bank, mod hvilken der er anlagt sag. I dom af 3. oktober 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), fastslog Domstolen således, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for, at udeladelser i en aftale, der er en følge af tilsidesættelsen af aftalens urimelige vilkår, kun kan udfyldes ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, som bestemmer, at de virkninger, der udtrykkes i en retshandel, fuldstændiggøres af bl.a. de virkninger, der udspringer af princippet om rimelighed eller af sædvane, og som hverken er deklaratoriske bestemmelser eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne.

- 41 Den forelæggende ret har anført, at der i polsk retspraksis er to fremherskende modsatrettede synspunkter. Ifølge det førstnævnte synspunkt skal en låneaftale, som er knyttet til udenlandsk valuta, efter tilsidesættelsen af konverteringsklausulerne behandles som en låneaftale, der er optaget i polske zloty. Ifølge det andet synspunkt indebærer tilsidesættelsen af sådanne klausuler, at aftalen er ugyldig i sin helhed. Den forelæggende ret har ikke desto mindre gjort opmærksom på, at eftersom den nye affattelse af den civile lovbogs artikel 358 allerede var i kraft, gælder der en tredje mulighed, hvorefter konstateringen af, at konverteringsklausulerne er urimelige, ikke nødvendigvis betyder, at hele den pågældende mekanisme for indeksering kan bestrides, således at de vilkår, som er blevet erklæret ulovlige, tilsidesættes, for så vidt som deres indhold er ulovligt. Anerkendelsen af den urimelige karakter af konverteringsklausulerne kan således medføre tilsidesættelse af aftalen i sin helhed eller tilsidesættelse af en del af dens vilkår, for så vidt som aftalen uden de urimelige vilkår kan opretholdes i sin oprindelige udformning ifølge aftaleparternes hensigt.
- 42 Den forelæggende ret er i lyset af Domstolens relevante praksis af den opfattelse, at den nationale ret, når den finder, at et vilkår er urimeligt, skal fastslå, at vilkåret ikke er bindende for forbrugeren fra begyndelsen og i sin helhed. Den skal dernæst undersøge, om aftalen kan opfyldes uden det ulovlige vilkår. Hvis dette er tilfældet, skal denne ret alene fastslå, at aftalen skal opretholdes uden de urimelige vilkår, og spørgsmålet om anvendelsen af en national deklaratorisk bestemmelse vil derfor ikke opstå. Hvis den nævnte ret derimod måtte finde, at der ikke kan foreligge en aftale uden det ulovlige vilkår, og at denne aftale følgelig skal tilsidesættes, skal retten undersøge, om denne tilsidesættelse er til skade for forbrugeren. Hvis dette ikke er tilfældet, eller såfremt forbrugeren giver samtykke til, at aftalen tilsidesættes, er retten forpligtet til at tilsidesætte aftalen i sin helhed, og vil ikke kunne udfylde dens indhold med en national deklaratorisk bestemmelse.
- 43 I det foreliggende tilfælde har B.S. og W.S., som har erklæret sig indforstået med de retslige og økonomiske virkninger af ugyldigheden af aftalen i sag C-81/21 og accepteret dem, nedlagt påstand om tilbagebetaling af de for meget betalte månedlige afdrag, såfremt den forelæggende ret måtte finde, at aftalen i sag C-81/21 kan opretholdes uden konverteringsklausulen. Såfremt den forelæggende ret derimod måtte finde, at aftalen i sag C-81/21 ikke kan opretholdes uden konverteringsklausulen, har B.S. og W.S. nedlagt påstand om tilbagebetaling af samtlige de månedlige afdrag, der er betalt. Henset til de principper, der kan udledes af Domstolens praksis, og til rækkevidden af den af B.S. og W.S. nedlagte påstand, er den forelæggende ret af den opfattelse, at den reelt er forpligtet til at vælge en af disse to løsninger uden at kunne anvende en national deklaratorisk bestemmelse, idet den ellers ville tilsidesætte artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13. Disse to muligheder synes imidlertid at være i strid med den af de nationale retter foreslåede løsning efter ikrafttrædelsen den 24. januar 2009 af den nye affattelse af den civile lovbogs artikel 358, dvs. efter indgåelsen af aftalen i sag C-81/21.
- 44 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście) besluttet at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:
- » 1) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et kontraktvilkår, der ikke medfører en aftales ugyldighed, er urimeligt, kan udfylde aftalens indhold i henhold til en deklaratorisk bestemmelse i national ret?

- 2) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et kontraktvilkår, der medfører en aftales ugyldighed, er urimeligt, kan udfylde aftalens indhold i henhold til en deklaratorisk bestemmelse i national ret for at forhindre aftalens ugyldighed, selv om forbrugeren giver samtykke til aftalens ugyldighed?»

Sag C-82/21

- 45 Den 4. august 2006 indgik to forbrugere, B.S. og Ł.S., en låneaftale beregnet til privatpersoner med pant i fast ejendom på 600 000 PLN (ca. 130 445 euros) med en bank, M., som er knyttet til schweiziske franc, med henblik på erhvervelse af en bolig (herefter »aftalen i sag C-82/21«). Lånets løbetid var på 360 måneder, dvs. fra den 8. august 2006 til den 5. august 2036. Lånet skulle tilbagebetales med degressive månedlige afdrag og til en variabel rentesats. I det foreliggende tilfælde skulle de månedlige afdrag betales i polske zloty efter deres konvertering til salgskursen offentliggjort i M.s »Tabel over købs- og salgskurser«, som var gældende på tilbagebetalingsdatoen. Det var ligeledes fastsat, at førtidig tilbagebetaling af hele lånet eller af et månedligt afdrag samt tilbagebetaling af et beløb, der er højere end et månedligt afdrag, medfører en konvertering af det beløb, der skal tilbagebetales, til salgskursen på schweiziske franc, som offentliggjort i den samme tabel.
- 46 Den 8. december 2008 indgik B.S. og Ł.S. en tillægsaftale til aftalen i sag C-82/21, hvorefter størrelsen på debitorrenten udgjorde referencesatsen LIBOR 3M forhøjet med en fast bankmarginal på 0,57% gennem hele lånets løbetid.
- 47 Idet de fandt, at aftalen i sag C-82/21 indeholdt urimelige vilkår, for så vidt som den fastsatte konverteringen af hovedstolen og afdragene til kursen på schweiziske franc, har B.S. og Ł.S. anlagt sag ved Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście) med påstand om tilbagebetaling af et beløb på 74 414,52 PLN (ca. 16 285 euros) med tillæg af lovbestemte morarenter fra den 30. juli 2019, og indtil betaling sker. B.S. og Ł.S. har endvidere gjort gældende, at såfremt det fastslås, at låneaftalen i sag C-82/21 er ugyldig i sin helhed, hvilket er en konsekvens, som de er indforstået med og har givet samtykke til, skal M. tilbagebetale dem samtlige månedlige afdrag, og de har i så fald nedlagt påstand om, at M. tilpligtes at betale dem et beløb på 72 136,01 PLN (ca. 15 787 EUR), svarende til samtlige de månedlige afdrag, der er betalt i perioden fra den 5. oktober 2006 til den 5. marts 2010.
- 48 Den forelæggende ret har på grundlag af tendensen i den nationale retspraksis, hvorefter vilkårene i en låneaftale af den af B.S. og Ł.S. påberåbte type er ulovlige og skal medføre, at aftalen er ugyldig i sin helhed, i sinde at tilsidesætte aftalen i sag C-82/21. En sådan tilsidesættelse har ikke desto mindre virkning ex tunc, hvorfor samtlige de ydelser, som er blevet erlagt i kraft af denne aftale, skal tilbagebetales i medfør af den civile lovbogs artikel 405, sammenholdt med denne lovbogs artikel 410, stk. 1. M. har imidlertid gjort gældende, B.S.' og Ł.S.' søgsmål er forældet. For så vidt som disse parter søgsmål i den foreliggende sag er støttet på en formuefordring, er den forelæggende ret efter dennes opfattelse reelt forpligtet til at undersøge, om dette søgsmål er helt eller delvist forældet i henhold til reglen om den almindelige forældelsesfrist, som er på ti år for krav, der er opstået før den 9. juli 2018.
- 49 I denne henseende er den forelæggende ret af den opfattelse, at det grundlæggende spørgsmål for vurderingen af, om den af M. påberåbte forældelse foreligger, er fastlæggelsen af begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for et sådant søgsmål om tilbagesøgning af uberettiget betalte beløb. Ifølge de polske domstoles praksis vedrørende den civile lovbogs

artikel 120, stk. 1, svarer dette begyndelsestidspunkt til tidspunktet for opfyldelsen af den uberettigede ydelse. I denne henseende er det tidspunkt, hvor tjenesteyderen har fået kendskab, at ydelsen var uberettiget, og det tidspunkt, hvor vedkommende faktisk anmodede debitoren om tilbagesøgning heraf, uden betydning med henblik på at fastlægge det nævnte begyndelsestidspunkt. Den forelæggende ret har præciseret, at disse betragtninger ligeledes finder anvendelse på tvister om tilbagebetaling af en uberettiget ydelse, der er ydet i henhold til ugyldige kontraktvilkår i tilfælde, hvor en part ikke havde kendskab til, at disse vilkår var urimelige.

- 50 Anvendt på B.S.' og L.S.' søgsmål ville de nævnte betragtninger imidlertid foranledige den forelæggende ret til at fastslå, at retten til tilbagebetaling af hvert månedlige afdrag, som blev betalt tidligere end ti år før tidspunktet for disse parterers sagsanlæg med påstand om en sådan tilbagebetaling, dvs. før den 7. august 2009, er forældet. Den forelæggende ret er således i tvivl om, hvorvidt en sådan fortolkning af national ret er forenelig med direktiv 93/13.
- 51 Denne fortolkning af den civile lovbogs artikel 120, stk. 1, er ifølge den forelæggende ret uforenelig med effektivitetsprincippet, for så vidt som sidstnævnte princip er til hinder for, at et søgsmål med påstand om tilbagebetaling gøres betinget af en frist, der begynder at løbe, uanset om forbrugeren på denne dato havde eller med rimelighed måtte have haft kendskab til den urimelige karakter af et vilkår i den aftale, som den pågældende har påberåbt sig til støtte for sit tilbagebetalingsøgsmål. En sådan fortolkning ville således gøre det uforholdsmæssigt vanskeligt for forbrugeren at udøve sine rettigheder i henhold til direktiv 93/13.
- 52 Ifølge den forelæggende ret bør forældelsesfristen for forbrugerens ret til tilbagebetaling ikke begynde at løbe, så længe forbrugeren ikke har fået kendskab til den urimelige karakter af et kontraktvilkår, eller i det mindste, når forbrugeren med rimelighed måtte forventes at kunne få kendskab hertil, hvorfor den restriktive fortolkning af den civile lovbogs artikel 120, stk. 1, ikke opfylder kravene i direktiv 93/13. Den har tilføjet, at de øvrige bestemmelser i national ret ikke gør det muligt at afhjælpe en sådan restriktiv fortolkning.
- 53 Den forelæggende ret har endvidere anført, at i henhold til den nationale retspraksis og retslitteratur får bankens ret til omgående tilbagebetaling af lånebeløbet i tilfælde af tilsidesættelse af aftalen først virkning fra det tidspunkt, hvor låntageren endeligt har besluttet at give samtykke til virkningerne af tilsidesættelsen af låneaftalen. Dette ville medføre, at forbrugerens ret til tilbagebetaling af den uberettigede ydelse i henhold til en ugyldig låneaftale skulle betragtes som i det mindste delvist forældet, mens et lignende krav fra banken normalt ikke er det. En sådan situation ville være særligt skadelig for forbrugerne, ikke yde de garantier, der kræves i henhold til direktiv 93/13, og i strid med ækvivalensprincippet.
- 54 Ifølge den forelæggende ret tilsidesættes dette sidstnævnte princip ligeledes, i det omfang forældelsesfristen for forbrugerens ret til tilbagebetaling af den uberettigede ydelse i henhold til EU-retten begynder at løbe tidligere, end hvis denne forbruger havde gjort en tilsvarende ret gældende på grundlag af de nationale bestemmelser om erstatningsansvar uden for kontrakt. I sidstnævnte tilfælde kan forældelsesfristen i henhold til den civile lovbogs 442, stk. 1, nemlig først begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor skadelidte har fået kendskab til skaden og den erstatningspligtiges identitet.

- 55 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście) besluttet at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:

»Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] samt ækvivalensprincippet, effektivitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet fortolkes således, at disse bestemmelser og principper er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvorefter en forbrugers krav om tilbagebetaling af beløb, der er uretmæssigt opkrævet i henhold til et urimeligt vilkår i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, forældes efter udløbet af en frist på ti år, der begynder at løbe fra datoen for hver opfyldelse af forbrugerens forpligtelse, herunder i tilfælde af, at forbrugeren ikke var bekendt med den urimelige karakter af dette vilkår?«

Retsforhandlingerne for Domstolen

- 56 Ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 14. april 2021 er sagerne C-80/21 – C-82/21 blevet forenet med henblik på retsforhandlingernes skriftlige og mundtlige del samt dommen.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål i sag C-80/21

- 57 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret kan fastslå, at et aftalevilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke er urimeligt i dets helhed, men alene for så vidt angår de dele heraf, der gør vilkåret urimeligt, hvilket medfører, at dette vilkår efter tilsidesættelsen af disse dele forbliver delvis bindende.
- 58 Med henblik på at besvare dette spørgsmål skal der indledningsvis henvises til, at det i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 påhviler de nationale retter at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 59 Endvidere følger det af Domstolens praksis, at når en national ret erklærer et vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ugyldigt, skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national bestemmelse, som gør det muligt for den nationale ret at tilpasse den nævnte kontrakt ved at ændre dette vilkårs indhold (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 60 Hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan mulighed endvidere kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan mulighed kunne nemlig bidrage til at tilsidesætte den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende, at aftalen, selv hvis disse vilkår

skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at de nævnte erhvervsdrivendes interesser på denne måde blev sikret (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).

- 61 I de foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelserne, at den del af konverteringsklausulerne, som ifølge polsk retspraksis er urimelig, vedrører bankens samtykke til at udbetale og tilbagebetale lånet i schweiziske franc.
- 62 I denne henseende har Domstolen ganske vist fastslået, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at den nationale ret udelukkende tilsidesætter det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når det afskrækkende formål, der forfølges med dette direktiv, er sikret gennem nationale lovbestemmelser, der regulerer brugen heraf, forudsat at dette element består i en særskilt kontraktlig forpligtelse, der kan gøres til genstand for en individuel undersøgelse af, om den er urimelig. Derimod er disse samme bestemmelser til hinder for, at den nationale ret udelukkende tilsidesætter det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når en sådan tilsidesættelse blot ville indebære en revision af det nævnte kontraktvilkår således, at vilkårets indhold ændres (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 80 og den deri nævnte retspraksis).
- 63 I de foreliggende sager er der intet i de sagsakter, som Domstolen råder over, der indikerer, at der findes nationale bestemmelser, som regulerer anvendelsen af en konverteringsklausul, og som bidrager til at sikre den afskrækkende virkning, der forfølges med direktiv 93/13, eller at den urimelige del af konverteringsklausulen udgør en særskilt kontraktlig forpligtelse, således at tilsidesættelsen af denne del ikke indebærer en revision af det nævnte kontraktvilkår således, at vilkårets indhold ændres. Det påhviler imidlertid den forelæggende ret at efterprøve, om de betingelser, der er opstillet i den retspraksis, der er nævnt i den foregående præmis, er opfyldt.
- 64 Det følger af ovenstående betragtninger, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret kan fastslå, at et aftalevilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke er urimeligt i dets helhed, men alene for så vidt angår de dele heraf, der gør vilkåret urimeligt, hvilket medfører, at dette vilkår efter tilsidesættelsen af disse dele forbliver delvis bindende, når en sådan tilsidesættelse indebærer en revision af det nævnte kontraktvilkår således, at vilkårets indhold ændres, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Det første spørgsmål i sag C-81/21

- 65 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der ikke medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte dette vilkår med en deklaratorisk bestemmelse i national ret.
- 66 Det skal bemærkes, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, og særligt det andet sætningsled, har til formål ikke at tilsidesætte samtlige aftaler, der indeholder urimelige vilkår, men at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne, i hvilken

forbindelse det skal præciseres, at den omhandlede aftale i princippet skal bestå, uden at der foretages andre ændringer end dem, der følger af tilsidesættelsen af de urimelige kontraktvilkår. Såfremt denne sidstnævnte betingelse er opfyldt, kan den omhandlede kontrakt i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 opretholdes, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret, hvilket skal efterprøves ved en objektiv tilgang (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 39).

- 67 Den undtagelsesvis mulighed for at erstatte kontraktvilkår, der er blevet tilsidesat som urimelige, med en deklaratorisk bestemmelse i national ret, er begrænset til situationer, hvor konstateringen af, at det urimelige vilkår er ugyldigt, ville forpligte retten til at tilsidesætte den pågældende aftale i det hele, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne (jf. i denne retning dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 68 Når en aftale kan forblive gyldig efter tilsidesættelsen af de urimelige kontraktvilkår, kan den nationale ret derfor ikke erstatte disse vilkår med en national deklaratorisk bestemmelse.
- 69 Det følger heraf, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der ikke medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte dette vilkår med en deklaratorisk bestemmelse i national ret.

Det andet spørgsmål i sag C-80/21 og det andet spørgsmål i sag C-81/21

- 70 Med disse spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte det tilsidesatte vilkår med enten en fortolkning af parternes viljeserklæringer for at forhindre tilsidesættelsen af den nævnte aftale eller en deklaratorisk bestemmelse i national ret, selv om forbrugeren er blevet orienteret om følgerne af samme aftales ugyldighed og har accepteret dem.
- 71 Det skal for det første bemærkes, således som det fremgår af denne doms præmis 67, at den undtagelsesvis mulighed for at erstatte et vilkår, der er blevet tilsidesat som urimeligt, med en deklaratorisk bestemmelse i national ret, er begrænset til situationer, hvor konstateringen af, at det urimelige vilkår er ugyldigt, ville forpligte retten til at tilsidesætte den pågældende aftale i det hele, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne.
- 72 For det andet skal det fremhæves, at den pågældende erstatningsmulighed, som udgør en undtagelse til hovedreglen om, at den omhandlede kontrakt fortsat er bindende for parterne, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår, den omfatter, er begrænset til deklaratoriske bestemmelser i national ret eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne, og er navnlig støttet på, at sådanne bestemmelser anses for ikke at indeholde urimelige kontraktvilkår (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).

- 73 Hvad for det tredje angår den betydning, som den af forbrugeren udtrykte vilje til at påberåbe sig direktiv 93/13, skal tillægges, har Domstolen vedrørende den pligt, der påhviler den nationale ret til i givet fald af egen drift at udelukke de urimelige kontraktvilkår i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, præciseret, at denne nationale ret ikke er forpligtet til at tilsidesætte det pågældende vilkår, hvis forbrugeren, efter at denne er blevet belært af retten, ikke har til hensigt at gøre gældende, at vilkåret er urimeligt og ikke-bindende og således giver et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår (jf. i denne retning dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 74 For det fjerde og sidste har Domstolen ligeledes fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således for det første, at de følger for forbrugeren, som tilsidesættelse af aftalen i sin helhed indebærer som omhandlet i dom af 30. april 2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), skal bedømmes ud fra de omstændigheder, der forelå eller kunne forudses på tidspunktet for tvisten, og, for det andet, at den vilje, som forbrugeren har udtrykt i denne forbindelse, er afgørende ved denne bedømmelse (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis). Denne vilje, som er udtrykt, kan imidlertid ikke have forrang for den bedømmelse, som den retsinstans, for hvilken sagen er indbragt, har eksklusiv kompetence til, og som indebærer en vurdering af, om den gennemførelse af foranstaltninger, der er fastsat i den pågældende nationale lovgivning, gør det muligt at genoprette den retlige og faktiske situation, som forbrugeren ville have befundet sig i, hvis det urimelige vilkår ikke forelå (jf. i denne retning dom af 2.9.2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, præmis 50).
- 75 I det foreliggende tilfælde fremgår det for det første af de for Domstolen fremlagte sagsakter, at såvel E.K. og S.K. i sag C-80/21 som B.S. og W.S. i sag C-81/21 blev orienteret om følgerne af tilsidesættelsen af låneaftalerne i deres helhed, og at disse gav deres samtykke til en sådan tilsidesættelse.
- 76 Med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse fremgår det for det andet ikke af de sagsakter, som Domstolen råder over, at der findes deklatoriske bestemmelser i polsk ret, der har til formål at erstatte de tilsidesatte urimelige vilkår. Den forelæggende ret har nemlig anmodet Domstolen om at tage stilling til muligheden for at erstatte urimelige kontraktvilkår, der er blevet tilsidesat, med generelle nationale bestemmelser, som ikke tilsigter at finde specifik anvendelse på aftaler indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger.
- 77 Domstolen har imidlertid fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for, at udeladelser i en aftale, der er en følge af tilsidesættelsen af aftalens urimelige vilkår, kun kan udfyldes ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, som hverken er deklatoriske bestemmelser eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne (jf. i denne retning dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 62).
- 78 Under alle omstændigheder er de i hovedsagerne omhandlede forbrugere, således som det fremgår af denne doms præmis 75, i det foreliggende tilfælde blevet orienteret om følgerne af den fuldstændige tilsidesættelse af de låneaftaler, som de havde indgået, og har accepteret dem. Under disse omstændigheder synes den betingelse om, at en tilsidesættelse af aftalen i sin helhed ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, som skal være opfyldt, for at den nationale ret kan erstatte et vilkår, der er blevet tilsidesat som urimeligt, med en deklatorisk bestemmelse i

national ret, henset til den afgørende betydning af forbrugernes vilje, således som anført i denne doms præmis 74, ikke at være opfyldt. Det tilkommer imidlertid den forelæggende ret at efterprøve dette.

- 79 For så vidt angår muligheden for at erstatte et vilkår, der er blevet tilsidesat som urimeligt, med en retslig fortolkning, skal det fastslås, at en sådan mulighed ikke foreligger.
- 80 I denne henseende er det tilstrækkeligt at bemærke, at de nationale retter blot er forpligtede til at undlade at anvende et urimeligt kontraktvilkår, således at det ikke binder forbrugeren, men at de ikke har kompetence til at ændre vilkårets indhold. Denne kontrakt skal nemlig principielt opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af tilsidesættelsen af urimelige kontraktvilkår, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret (jf. i denne retning dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis).
- 81 Hvad angår muligheden for at opretholde en aftale, som ikke kan opretholdes efter tilsidesættelsen af et urimeligt kontraktvilkår, uanset den omstændighed, at den pågældende forbruger har accepteret, at vilkåret er uvirksomt, har Domstolen for det første fastslået, at direktiv 93/13 er til hinder for en national lovgivning, der forhindrer den domstol, som sagen indbringes for, i at give medhold i en påstand om tilsidesættelse af en aftale, der er baseret på den urimelige karakter af et kontraktvilkår, når det fastslås, at dette vilkår er urimeligt, og at aftalen ikke kan opretholdes uden det nævnte vilkår (jf. i denne retning dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 56).
- 82 For det andet har Domstolen ligeledes fastslået, at dette direktiv ikke er til hinder for, at en medlemsstat under overholdelse af EU-retten fastsætter en national bestemmelse, der gør det muligt i sin helhed at kende en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som indeholder et eller flere urimelige vilkår, ugyldig, hvis det viser sig, at dette sikrer en bedre forbrugerbeskyttelse (dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 35).
- 83 Det følger af denne retspraksis, at en national ret ikke har beføjelse til at ændre indholdet af et vilkår, der er blevet tilsidesat som urimeligt, med henblik på at opretholde en aftale, som ikke kan opretholdes efter tilsidesættelsen af det nævnte vilkår, når den berørte forbruger er blevet orienteret om følgerne af tilsidesættelsen af aftalen, og har accepteret følgerne af denne ugyldighed.
- 84 Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte det tilsidesatte vilkår med enten en fortolkning af parternes viljeserklæringer for at forhindre tilsidesættelse af den nævnte aftale eller en deklaratorisk bestemmelse i national ret, selv om forbrugeren er blevet orienteret om følgerne af samme aftales ugyldighed og har accepteret dem.

Det eneste spørgsmål i sag C-82/21

- 85 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at det er til hinder for en national retspraksis, hvorefter den tiårige forældelsesfrist for forbrugerens anlæggelse af søgsmål med påstand om tilbagebetaling af beløb, der er uretmæssigt opkrævet i henhold til et urimeligt vilkår i en låneaftale, begynder at løbe fra datoen for hver opfyldelse af denne forbrugers forpligtelse, selv når denne forbruger på denne dato ikke selv var i stand til at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkåret eller havde kendskab til, at det nævnte kontraktvilkår er urimeligt, og uden hensyntagen til, at denne aftale havde en tilbagebetalingsperiode – i det foreliggende tilfælde på 30 år – som var meget længere end den lovbestemte forældelsesfrist på 10 år.
- 86 Det bemærkes i denne henseende, at det følger af fast retspraksis, at i mangel af specifik EU-retlig regulering på området henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om, at disse frit kan anvende deres egne processuelle regler. Disse regler bør imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 87 Hvad angår effektivitetsprincippet, skal det bemærkes, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser. Under denne synsvinkel skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retspleje, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).
- 88 Domstolen har endvidere præciseret, at medlemsstaternes forpligtelse til at sikre beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, navnlig for rettigheder, der følger af direktiv 93/13, indebærer et krav om effektiv domstolsbeskyttelse, hvilket også er sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, der bl.a. gælder med hensyn til definitionen af de processuelle regler vedrørende søgsmål, der støttes på sådanne rettigheder (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 89 Hvad angår analysen af kendetegnene ved den i hovedsagerne omhandlede frist har Domstolen præciseret, at denne analyse skal omfatte forældelsesfristens varighed og betingelserne for dens anvendelse, herunder den metode, der er blevet valgt, for at denne frist begynder at løbe (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).
- 90 Selv om Domstolen har fastslået, at en påstand, der nedlægges af forbrugeren med henblik på at få fastslået, at et vilkår i en aftale, der er indgået mellem sidstnævnte forbruger og en erhvervsdrivende, er urimeligt, ikke kan underlægges nogen forældelsesfrist (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470,

præmis 38 og den deri nævnte retspraksis), har den præciseret, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for en national lovgivning, der foreskriver, at en sådan forbrugers søgsmål, der skal sikre genoprettelse af en tidligere tilstand efter denne konstatering, er genstand for en forældelsesfrist, forudsat, at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

- 91 Det skal derfor fastslås, at en indsigelse mod en forældelsesfrist vedrørende en påstand om tilbagebetaling, der fremsættes af forbrugere med henblik på at gøre deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 gældende, ikke i sig selv er i strid med effektivitetsprincippet, for så vidt som anvendelsen heraf ikke i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges ved dette direktiv (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 92 Hvad angår varigheden af den forældelsesfrist, som en påstand, der nedlægges af en forbruger med henblik på tilbagebetaling af uretmæssigt betalte beløb, på grundlag af urimelige kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13, er undergivet, skal det bemærkes, at Domstolen allerede har haft lejlighed til at udtale sig om foreneligheden med effektivitetsprincippet af forældelsesfrister, der er kortere end den i hovedsagen omhandlede, som havde en varighed på tre og fem år, og som var blevet gjort gældende i søgsmål, der skulle sikre genoprettelse af en tidligere tilstand efter en konstatering af, at et kontraktvilkår var urimeligt. Ifølge Domstolen er disse frister, såfremt de er fastlagt og kendt på forhånd, i princippet tilstrækkeligt lange til, at forbrugeren kan forberede og iværksætte et effektivt retsmiddel. Forældelsesfrister på tre til fem år er således ikke i sig selv uforenelige med effektivitetsprincippet (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).
- 93 Følgelig skal det fastslås, at en forældelsesfrist på ti år som den i hovedsagen omhandlede, såfremt den er fastslået og kendt på forhånd, i forhold til en påstand, der nedlægges af en forbruger med henblik på tilbagebetaling af uretmæssigt betalte beløb på grundlag af urimelige kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13, ikke synes at gøre det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til direktiv 93/13. En frist af en sådan varighed er principielt materielt tilstrækkelig til, at forbrugeren kan forberede og iværksætte et effektivt retsmiddel med henblik på at gøre sine rettigheder i henhold til dette direktiv gældende, navnlig i form af en påstand om tilbagebetaling på grundlag af et kontraktvilkårs urimelige karakter.
- 94 Der skal imidlertid tages hensyn til den svagere stilling, som forbrugeren befinder sig i forhold til den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at forbrugeren kan øve nogen indflydelse på disses indhold. Tilsvarende bemærkes, at forbrugerne muligvis ikke er bekendte med, at et vilkår i en kontrakt om et lån mod sikkerhed i fast ejendom er urimeligt eller ikke forstår omfanget af deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 95 Domstolen har i den sammenhæng fastslået, at kreditaftaler som de i hovedsagen omhandlede generelt opfyldes i løbet af lange perioder, og hvis den begivenhed, som udløser forældelsesfristen på ti år, er enhver betaling fra låntageren, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, kan det i det mindste for så vidt angår en del af de foretagne betalinger, ikke udelukkes, at forældelsen indtræder, endog før den pågældende aftale udløber, således at en

sådan forældelsesordning systematisk vil fratage forbrugerne muligheden for at kræve tilbagebetaling af de betalinger, som er foretaget i medfør af kontraktvilkår, der er i strid med det nævnte direktiv (jf. i denne retning dom af 22.4.2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 63).

- 96 Hvad angår starttidspunktet for den i hovedsagen omhandlede forældelsesfrist foreligger der således en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren, henset til den måde, hvorpå den fastsættes i national retspraksis, ikke effektivt kan gøre de rettigheder, som vedkommende er tillagt ved direktiv 93/13, gældende.
- 97 Det fremgår nemlig af de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, at denne tiårige forældelsesfrist begynder at løbe fra datoen for hver opfyldelse af den pågældende forbrugers forpligtelse, selv når denne på denne dato ikke selv var i stand til at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkåret eller havde kendskab til, at det nævnte kontraktvilkår er urimeligt, og uden hensyntagen til, at denne aftale havde en tilbagebetalingsperiode – i det foreliggende tilfælde på 30 år – som var meget længere end den lovbestemte forældelsesfrist på 10 år.
- 98 Det bemærkes, at en forældelsesfrist udelukkende kan være forenelig med effektivitetsprincippet, såfremt forbrugeren har haft mulighed for at få kendskab til sine rettigheder, inden fristen begynder at løbe eller er udløbet (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 99 En indsigelse mod en forældelsesfrist på 10 år som den i hovedsagen omhandlede i forhold til en påstand, der nedlægges af en forbruger med henblik på tilbagebetaling af uretmæssigt udbetalte beløb på grundlag af et urimeligt kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13 i en låneaftale indgået med en erhvervsdrivende, og som begynder at løbe fra datoen for hver opfyldelse af denne forbrugers forpligtelse, selv når denne forbruger på denne dato ikke selv var i stand til at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkåret eller havde kendskab til, at det nævnte kontraktvilkår er urimeligt, og uden hensyntagen til, at denne aftale havde en tilbagebetalingsperiode – i det foreliggende tilfælde på 30 år – som var meget længere end den lovbestemte forældelsesfrist på 10 år, kan imidlertid ikke sikre nævnte forbruger en effektiv beskyttelse. En sådan frist gør det derfor uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, som forbrugeren kan udlede af direktiv 93/13, og er derfor i strid med effektivitetsprincippet.
- 100 Det følger heraf, at direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at det er til hinder for en national retspraksis, hvorefter den tiårige forældelsesfrist for forbrugers anklage af søgsmål med påstand om tilbagebetaling af beløb, der er uretmæssigt opkrævet i henhold til et urimeligt vilkår i en låneaftale, begynder at løbe fra datoen for hver opfyldelse af forbrugers forpligtelse, selv når denne forbruger på denne dato ikke selv var i stand til at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkåret eller havde kendskab til, at det nævnte kontraktvilkår er urimeligt, og uden hensyntagen til, at denne aftale havde en tilbagebetalingsperiode – i det foreliggende tilfælde på 30 år – som var meget længere end den lovbestemte forældelsesfrist på 10 år.

Sagsomkostninger

- 101 Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret kan fastslå, at et aftalevilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke er urimeligt i dets helhed, men alene de dele heraf, der gør vilkåret urimeligt, hvilket medfører, at dette vilkår efter tilsidesættelsen af disse dele forbliver delvis bindende, når en sådan tilsidesættelse indebærer en revision af det nævnte kontraktvilkår således, at vilkårets indhold ændres, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der ikke medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte dette vilkår med en deklaratorisk bestemmelse i national ret.

- 3) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en national retspraksis, hvorefter en national ret efter at have fastslået, at et urimeligt vilkår, der er indeholdt i en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, der medfører denne aftales ugyldighed i sin helhed, kan erstatte det tilsidesatte vilkår med enten en fortolkning af parternes viljeserklæringer for at forhindre tilsidesættelse af den nævnte aftale eller en deklaratorisk bestemmelse i national ret, selv om forbrugeren er blevet orienteret om følgerne af samme aftales ugyldighed og har accepteret dem.

- 4) Direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet,

skal fortolkes således, at

det er til hinder for en national retspraksis, hvorefter den tiårige forældelsesfrist for forbrugers anlæggelse af søgsmål med påstand om tilbagebetaling af beløb, der er uretmæssigt opkrævet i henhold til et urimeligt vilkår i en låneaftale, begynder at løbe

fra datoen for hver opfyldelse af forbrugerens forpligtelse, selv når denne forbruger på denne dato ikke selv var i stand til at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkåret eller havde kendskab til, at det nævnte kontraktvilkår er urimeligt, og uden hensyntagen til, at denne aftale havde en tilbagebetalingsperiode – i det foreliggende tilfælde på 30 år – som var meget længere end den lovbestemte forældelsesfrist på 10 år.

Underskrifter